

IDEEA EUROPEANĂ

Második évfolyamát élő, ilyen című lapot hozott Bukarestből a posta. Tartalma méltó a címhez, és nem vagyok annyira kishitű, s annyira önérzete vesztett, hogy blöffnek nézsek minden jóleső, de románul nyomtatott betűt. S tán nem követek el hibát vagy ügyetlenséget, ha bevallom, hogy jóleső érzéssel fogadtam ezt az „Európai Gondolatot”, és gyors asszociációval azt is megállapítottam, hogy íme: írók és gondolkodók a föld kerekén úgy működünk, mint megannyi rádió-állomások, nevetségben marasztalunk földrajzi és néprajzi távolságokat, és haragos hullámokon hányódó hajónkon is megtalál minket a nekünk szánt gondolat.

Ismerős névtől, az erdélyi Emil Isactól találtunk benne cikket. Emil Isac nevére legtöbbször a Nyugatból emlékeznek, s abból is legelőnkebben: egy Ignotusszal folytatott eszmecsereére. Az Idea Europeanában megjelent cikkéből látjuk, hogy mentalitásán a háború s ami utána következett – nem változtatott. "Egy magyar költőhöz" – címmel jelent meg a cikk, melynek szó szerinti magyar fordítása itt következik:

Cluj, 1920. június.

"Egy magyar újságban hozzám intézett levelét megkaptam és sietek válaszolni.

A béke Magyarországgal megkötetett, semmi akadályja sincs tehát annak, hogy tisztán és világosan beszéljünk. Nem idegenkedem attól sem, hogy őszinte vallomást tegyek, mert keveset törődöm a mindkét részről való sovíniszták bosszankodásával, akik a megváltozott világpolitikai konstellációval szemben még ma is a történelmi tradíciókkal barikádoznak el magukat.

Kedves barátom! A mi – a magyar és román írók – kötelességünk a politikusok által hozza nem értéssé legombolyított szálakat megragadni, s törekedjünk megmenteni a történelmi atavizmus által léteben fenyegetett magasabb emberi érdekeket. Szervezkednünk kell, s megalakítani a *Romániai írók társaságát*, amely magába foglalja az összes írókat, bármely nemzetiséghez tartozzanak, vagy bármilyen meggyőződést valljanak. S ez a társaság enyhítse majd a lelki fájdalmakat, megváltoztatván eszméket, tetté váltva a szavakat, s terjessze a pacifizmus eszméjét a mesterséges gyűlölettel egymásra uszított tömegek között, s mi írók, kiknek más életkoncepciónk van, akik sohasem szállunk alá a sokaság sekélyes szenvedélyéig, alkalmat nyújtunk, hogy rehabilitálják a román és a magyar kultúra értékeit, miket eddig kölcsönösen lebecsültek.

Újból ismétlem, amit többször mondtam, és mondani fogok még: Romániában csak egyetlen *lehetséges* politika van: az igazi demokrácia politikája. Ez a politika lényegénél fogva biztosítja a mindenki jogait, a miénket románokét éppúgy, mint az önökét, magyarokét, akik ma izolált életet folytatnak Erdélyben, holott élvezhetnék a nemzeteket megillető jogokat.

Kedves barátom, a magyar íróknak nem kell aggódniuk, nem kell szomorkodniuk, mert a román közvélemény már most meg van győződve e politikai realitásról – és halálosan megvetné vezetői más irányú politikáját. Semmi félelem a jövőtől! Mert Romániának minden kulturális létkinylatkoztatást karjaiba kell ölelnie – s román kéz sohasem fog ahhoz nyúlni, ami önöknek a legdrágább: – a *kulturális lelkiismerethez*.

A román írók kötelessége, hogy megindítsák a negatív hagyományok ellen a válópert, s hogy iparkodjanak önöket megismerni. A nagy tömeg pedig, amely a nemzetiségek kulturális életét irányító írók befolyása alatt áll, az emberi öntudat azon fokára fog emelkedni, amelytől a háború következtében eltávolodott."

Eddig a levél. Kár, hogy nem hosszabb, mert míg olvassuk, régen érzett jókat érezünk. Kár, hogy nem hosszabb, mert betűje fogytán e jaj! nem jó jelenre ébredünk. Minden tisztelettel fogadjuk e férfias nyilatkozatot, abban sem kétségeskedünk, hogy aki írta, véleményével íróársai közt sem áll egyedül, és elhisszük, hogy a román közvélemény a demokrácia politikáját tartja egyedül possiblenek.

Ha vezetőit – akár „halálos megvetéssel” is – erre az útra tudja szorítani, mi sem fogjuk féltetni a legdrágábbat, a *kulturális lelkiismeretet*. Egy jobb jövő hitét addig is együtt vallhatjuk, és egyazon célra törő munkával rövidíthetjük: *tollnak és kormánypálcának mérhetetlen távolságát*.

Zord Idő, 1920. 15. szám